

Overvåking etter rømt regnbueaure i elver i Vestland fylke høst 2023 og vår 2024

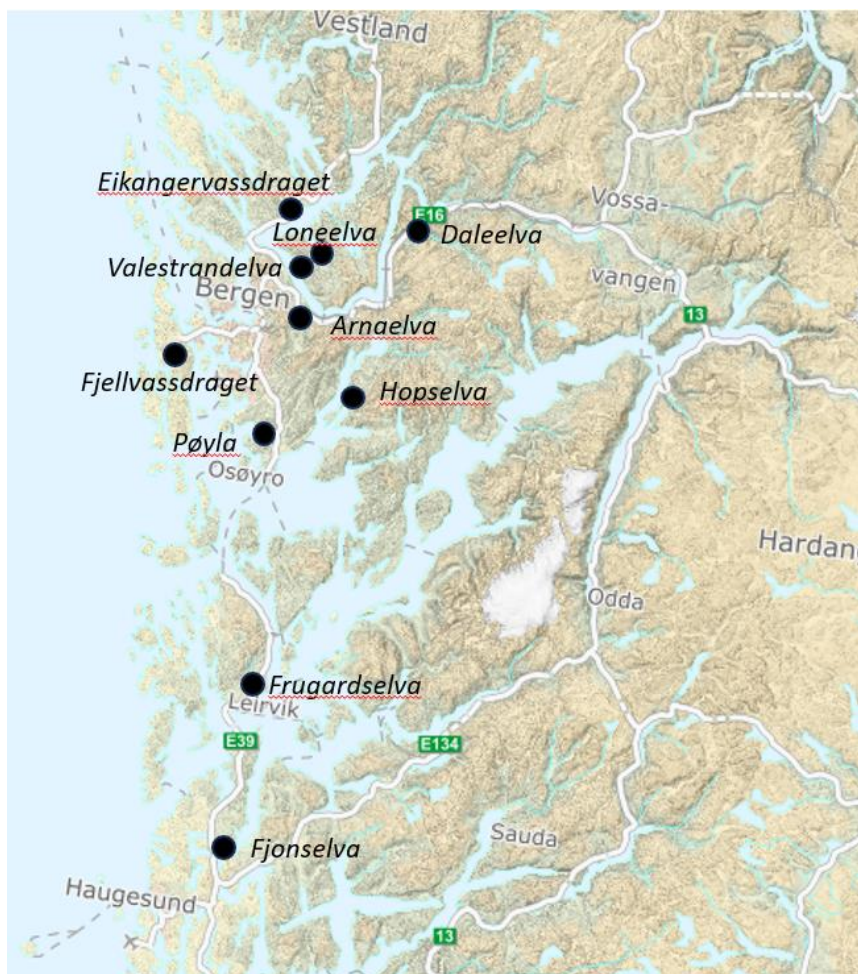
Helge Skoglund, Espen Olsen Espedal, Christoph Postler & Tore Wiers

Gytende regnbueaure i Helleåni 29.03.2024 (Foto: NORCE LFI v/Tore Wiers).

1. Bakgrunn og hensikt

I august 2023 meldte Lerøy Vest Sjø AS fra til Fiskeridirektoratet om en rømmingshendelse fra sin lokalitet 11611 Naveide i Korsfjorden i Austevoll kommune i Vestland fylke. Fiskeridirektoratet ga selskapet pålegg om å utføre overvåking i tre elver i Nordåsvatnet, Oselva, Lønningdalselva og Tysseelva for å kartlegge forekomst i vassdrag og vurdere eventuelle utfiskingstiltak. Etter at Fiskeridirektoratet ga pålegget til selskapet kom det frem ny informasjon om fiskens spredning, og det ble meldt om fangster og observasjoner og fangster i området fra Etneelva i sør til Osterfjordsystemet i nord. På bakgrunn av dette ønsket Fiskeridirektoratet en undersøkelse av følgende vassdrag: Fjellvassdraget, Frugårdselva (Stord), Pøyla (Lysefjorden), Hopselva (Samnanger), Arnaelva, Loneelva, Daleelva, Eikangervassdraget og Valestrandvassdraget. Oppdraget ble utført som en del av avtale 22/2307, og skulle utføres med minst en kartleggingsrunde i løpet av høsten etter rømming, samt en runde i løpet av regnbueaurens gytetid om våren. En oversikt over de aktuelle elvene er gitt i Figur 1. I tillegg til de nevnte elvene har vi også inkludert en oversikt over andre vassdrag hvor det ble gjort observasjoner og/eller fangster i forbindelse med feltarbeid høst 2023 og våren 2024.

Figur 1. Oversikt over vassdrag som er omfattet av avropet.

2. Gjennomføring og resultat

2.1 Undersøkelser Høst 2023

Det ble utført undersøkelser i vassdragene både høsten 2023 og våren 2024. Resultatene fra de ulike undersøkelsene høsten 2023 er vist i Tabell 1, men en mer detaljert beskrivelse av gjennomføring i de ulike elvene er beskrevet senere i rapporten. I flere av elvene som ble undersøkt høsten 2023 ble observasjonene utført i forbindelse med drivtelling som allerede var planlagt i vassdraget.

Under kartleggingen i de aktuelle elvene i avropet ble det observert to regnbueaurer i Frugårdselva, hvorav en tatt med harpun, samt en i Fjonselva. I de øvrige elvene ble det ikke observert regnbueaure i vassdragene under kartleggingen, men vi er kjent med at det ble fanget 8 regnbueaurer ved lokalt uttaksfiske i Arnaelva. Disse fiskene ble ifølge informasjon på skjellkonvolutter fanget nederst i vassdraget (kulverten + utløp i sjø).

I tillegg til observasjonene i de aktuelle elvene som var omfattet i avropet, utførte NORCE LFI oppfølging i seks vassdrag i forbindelse med pålegget til Lerøy Vest Sjø AS (Skoglund mfl. 2024). Det ble under dette arbeidet observert regnbueaure i Oselva, Lønningdalselva og Tysseelva, og det ble også fanget en større mengde regnbueaure i forbindelse med lokalt uttaksfiske i Oselva. I tillegg ble det under drivtelling høsten 2023 observert til sammen 11 regnbueaure i Ekso, Haugsdalselva, Omvikedalselva, Uskedalselva og Dirdalselva (Rogaland), hvorav 4 ble tatt ut med harpun (Tabell 1).

Tabell 1. Oversikt over undersøkelser etter rømt regnbueørret høsten 2023. «Annet uttak» omfatter uttak som er gjort kjent med oss gjennom fangster og skjellprøver.

Vassdrag	Dato	Antall observatører	Observasjonsforhold	Undersøkelse	Obs./ tatt ut	Annet uttak
Eikangervassdraget	10.10.23	1	Middels	Snorkling	0	
Daleelva	16.10.23	4	Gode	Snorkling	0	
Loneelva	30.10.23	1	Dårlige	Obs. fra land + kameraover.	0	
Valestrandvassdr.	30.10.23	1	Gode	Snorkling	0	
Arnaelva	26.10.23	2	Middels	Snorking	0	8
Fjellvassdraget	20.10.23	2	Dårlig	Snorkling + Obs. fra land	0	
Pøyla	28.09.23	2	Middels	Obs. fra land	0	
Hopselva	09.10.23	2	Gode	Snorkling	0	
Frugårdsvassdraget	24.10.23	2	Middels	Snorkling	2/1	
Fjønsvassdraget	24.10.23	2	Middels	Snorkling	1/0	
Lerøy oppfølging:						
Oselva	24.10.23	1	Middels	Snorkling	1/1	101
Lønningdal	09.10.23	2	Gode	Snorkling	3/2	
Lønningdal	20.10.23	2	Gode	Snorkling	1/1	
Tysseelva	20.10.23	2	Dårlig	Snorkling	0	4
Tysseelva	30.10.23	4	Middels	Snorkling	1/0	
Apeltun	28.09.23	2	Middels	Obs. fra land	0	
Steinsvik	28.09.23	2	Middels	Obs. fra land	0	
Sælen	28.09.23	2	Dårlig	Obs. fra land	0	
Annet:						
Ekso	20.10.23	4	Middels	Snorkling	6/1	
Haugsdalselva	20.10.23	4	Gode		2/1	
Omvikedalselva	22.10.23	2	Gode	Snorkling	1/1	
Uskedalselva	22.10.23	2	Gode	Snorkling	1/1	
Dirdalselva	31.10.23	4	Gode	Snorkling	1/0	

2.2 Undersøkelser vår 2024

Våren 2024 fikk vi tips om at det ble observert regnbueaure i Helleåni, som er en bekk med utløp i Daleevågen om lag 2 km utenfor utløpet av Daleelva. Det ble snorklet her den 29. mars 2024, og det ble da observert to gyteklare hunnfisk av regnbueaure som viste tegn til aktiv gyteatferd. Begge fiskene ble tatt ut med harpun. På samme tid ble det rapportert om fangster av gyteklar regnbueaure fra utfisking i Oselva. På bakgrunn av disse observasjonene ble kartlegging i de ulike vassdragene startet opp i starten av april (Tabell 2). Det ble på dette tidspunktet ikke observert regnbueaure ved snorkling i noen av de aktuelle elvene, og flere av elvene ble også undersøkt ved flere anledninger i løpet av april.

Den 16. mai 2024 fikk vi tips fra turgåere som observerte regnbueaure ved Dalebrua i Daleelva. Det ble snorklet på den aktuelle lokaliteten samme dag og observert to gyteklare hunnfisk av regnbueaure. Den ene av disse ble tatt med harpun, mens den andre klarte å rømme unna. Den 29. mai 2024 ble det snorklet på hele strekningen fra smoltfellen/utløp kraftverk og ned til sjøen i Daleelva. Det ble da observert én regnbueaure (gyteklar hunnfisk) som ble tatt med harpun. Dette er antakelig den samme som ble observert den 16. mai.

Tabell 2. Oversikt over undersøkelser etter rømt regnbueørret våren 2024. Det ble ikke observert regnbueørret i noen av vassdragene.

Vassdrag	Dato	Antall observatører	Observasjonsforhold	Undersøkelse	Obs./tatt ut
Eikangervassdr.	03.04.24	1	Middels	Snorkling	0
Daleelva	03.04.24	2	Middels	Snorkling	0
Daleelva	16.05.24	1	Gode	Snorkling	2/1
Daleelva	29.05.24	3	Gode	Snorkling	1/1
Valestrandvassdr.	02.04.24	1	Gode	Obs. fra land	0
Loneelva	03.04.24	1	Middels	Snorkling/Obs. fra land	
Arnaelva	03.04.24	2	Middels	Snorkling	0
Arnaelva	25.04.24	2	Gode	Snorkling	0
Fjellvassdraget	02.04.24	3	Gode	Obs. fra land	0
Pøyla	02.04.24	3	Gode	Obs. fra land	0
Hopselva	03.04.24	2	Gode	Snorkling	0
Frugårdsvassdr.	04.04.24	1	Gode	Snorkling	0
Fjonsvassdraget	04.04.24	1	Middels	Snorkling	0
Fjonsvassdraget	25.04.24	1	Middels	Snorkling	0
Lerøy oppfølging					
Oselva	03.04.24	2	Dårlig	Snorkling	0
Oselva	25.04.24	2	Gode	Snorkling	0
Oselva	30.04.24	3	Gode	Snorkling/Obs. fra land	0
Lønningdal	03.04.24	2	Gode	Snorkling/Obs. fra land	0
Lønningdal	25.04.24	2	Gode	Snorkling/Obs. fra land	0
Tysseelva	03.04.24	1	Middels	Snorkling	0
Apeltun	02.04.24	3	Gode	Obs. fra land	0
Apeltun	25.04.24	2	Gode	Obs. fra land	0
Steinsvik	02.04.24	3	Gode	Obs. fra land	0
Sælen	02.04.24	3	Gode	Obs. fra land	0
Annet:					
Helleåni (Vaksdal)	29.03.24	1	Gode	Snorkling	2/2

2.3 Gjennomføring i de ulike elvene

Eikangervassdraget

Det ble snorklet på den nederste elvestekningen (ca. 300 m). Det er et kunstig vandringshinder som gjør videre oppvandring vanskelig, og det er på denne strekningen flere partier med egnete gyteområder hvor en kunne forvente å observere eventuell regnbueaure. Det ble ikke observert regnbueaure på elvestrekningene verken høsten (10.10.2023) eller om våren (03.04.2024). Siktforholdene i vassdraget er noe begrenset, men vannføringen var lav og sikt tilstrekkelig for å fange opp eventuell regnbueaure ved begge anledningene.

Daleelva

Hele Daleelva ble undersøkt ved drivtelling den 16. oktober 2024. Det ble da ikke observert regnbueaure. På våren ble Daleelva først undersøkt den 3. april 2024, etter at det ble observert og fanget to regnbueaure i Helleåni like i nærheten av Daleelva. Det ble ikke observert Regnbueaure på dette tidspunktet, men det kom inn tips om observasjoner av regnbueaure den 16. mai 2024. Ved snorkling på den aktuelle lokaliteten ble det observert to regnbueaurer, hvorav en ble tatt med harpun. Den 29. mai 2024 ble hele hovedelva fra smoltfellen og ned til sjøen snorklet, og det ble da observert én regnbueaure som ble tatt med harpun.

Valestrandselva

Det ble snorklet på strekningen fra opprinnelig vandringshinder og ned til Valestrandsvatnet, samt i kanalen ved utløpet den 30. oktober 2023. I tillegg ble samme elvestrekning undersøkt basert på observasjoner fra land den 2. april 2024. Det ble ikke observert regnbueaure på noen av tidspunktene. Nederst i vassdraget hvor de t renner ut i sjøen er det en foss som trolig kan være vanskelig passerbart for oppdrettsfisk, og det er uklart om regnbueaure klarer å vadde opp denne.

Loneelva

Det var gjennomgående dårlig forhold for snorkling i Loneelva gjennom høsten 2023, men det ble gjort et forsk med å gå langs vassdraget og undersøke elven fra land på aktuelle lokaliteter i nedre del elven den 20. oktober 2023. Det er særlig i de nederste kulpene og ved utløpet av sjø det erfaringsmessig har blitt observert regnbueaure i vassdraget ved tidligere anledninger. Det er også et kamerasystem som driftes av Mohn technology i regi av Lonevågen Sportsfiskerlag, men det ble ikke observert oppvandring av regnbueaure så lenge kamerasystemet var operativt høsten 2023. Det ble utført en kartleggingsrunde ved snorkling på aktuelle lokaliteter i nedre del av vassdraget (fra lona til sjø) og ved observasjoner fra land (oppstrøms Lona) den 3. april 2024, men det ble ikke observert regnbueaure.

Arnaelva

Det ble utført drivtelling i hele vassdraget den 26. oktober 2023, men det ble ikke observert regnbueaure. Det ble imidlertid rapportert inn fangster av åtte regnbueaurer ved lokalt uttaksfiske høsten 2023. Alle fiskene ble ifølge fangstrapportene fanget i nedre del av vassdraget, dvs nedstrøms kulverten og u utløpet i sjøen. Våren 2024 ble det snorklet på aktuelle lokaliteter i nedre del av elven den 3. april og 25. april. Det ble ikke observert regnbueaure ved noen av anledningene, men ved undersøkelsene den 25. april ble det observert tegn til nylig gyteaktivitet i den nederste terskelen, like oppstrøms utløpet i sjøen. Det kan ikke utelukkes at dette er tegn etter gyteaktivitet av regnbueaure, og det er også registrert og filmet gyteaktivitet hos regnbueaure på den samme lokaliteten ved en tidligere anledning (LFI upubliserte data).

Fjellvassdraget

Fjellvassdraget ble undersøkt 20. oktober 2023. Da vassdraget er svært lite er det særlig utløpet til Fjellspollen som kan snorkles. Det ble gjennomført snorkling i utløpsområdet, men sikten var dårlig. Det ble i tillegg undersøkt fra land mellom gyteområdet på brekket av Bosvatnet og ned til utløpet til sjøen. Det ble ikke observert fisk i vassdraget. Fjellvassdraget ble undersøkt igjen 2. april 2024. Sikten var langt bedre enn under høstens undersøkelser, men det ble ikke observert fisk eller spor etter gyting.

Pøyla (Lysekloster)

Pøyla ble undersøkt fra land den 28. september 2023. De nederste omtrent 150 meterne av Sjøbølva (fra et temporært vandringshinder) samt selve utløpskanalen i Pøyla (tidevannssonen) ble undersøkt. Vassdraget er av beskjeden størrelse og lett å undersøke fra land, men det ble ikke observert annet enn en sjøaure. Pøyla ble undersøkt igjen den 2. april 2024. De nederste omtrent 150 meterne av Sjøbølva (fra et temporært vandringshinder) samt selve utløpskanalen i Pøyla (tidevannssonen) ble undersøkt fra land. Det ble kun observert én fisk som hoppet i utløpsområdet, men det var ikke mulig å se hvilken art den var.

Hopselva (Samnanger)

Det ble snorklet på en strekning om lag 1 km fra utløp av kraftverket og ned til sjøen den 9. oktober 2023, og dekket det meste av den lakseførende elvestrekningen av vassdraget. Det ble observert 4 laks og 24 sjøaure, men ingen regnbueaure. Vassdraget ble undersøkt på nytt den 3. april 2024, men det ble heller ikke observert regnbueaure eller spor etter nylig gyteaktivitet på dette tidspunktet.

Frugårdselva (Stord)

Det ble snorklet i nedre del av Frugårdselva den 24. oktober 2023. Det er en betongterskel og fisketrapp som trolig kan være vanskelig for regnbueaure å passere. Det ble observert to regnbueaurer like under denne, hvor av en ble tatt med harpun mens den andre forsvant ut i sjøen. Det ble også snorklet på en strekning ovenfor terskelen hvor det er noe gytemuligheter, men det ble ikke observert fisk på denne strekningen. De samme

områdene ble undersøkt den 4. april, men det ble ikke observert regnbueaure eller observert sport etter gyteaktivitet.

Fjonselva (Sveio)

Det ble snorklet på den om lag 200 m strekningen fra dammen ved Vigdarvatnet og ned til sjøen den 24. oktober 2023. Det ble da observert en regnbueaure som forsvant ut av elven og ut i sjøen. Dammen ut av Vigdarvatnet har noe som kan se ut som en fiskepassasje, men det er lite sannsynlig at regnbueaure vil klare å vandre opp her. Den samme strekningen ble undersøkt igjen den 4. april og den 25. april 2024, men det ble ikke observert regnbueaure ved noen av anledningene.

2.3 Oppsummering og samlet vurdering

Totalt sett ble det registrert regnbueaure i tre av de 10 vassdragene som var omfattet av avropet, samt at det ble fanget regnbueaure ved lokalt uttaksfiske i ett av vassdragene (Arnaelva). Det er mulig at det har foregått mer uttaksfiske i eller like utenfor vassdragene som vi ikke har oversikt over. Av de aktuelle vassdragene var det kun i Dalelva det ble observert regnbueaure i gytetiden på våren, samt at det ble funnet sport etter det som kan være gyteaktivitet etter regnbueaure i Arnaelva. I tillegg ble det funnet gyteklar regnbueaure i Helleåni like ved Dalelva, samt fanget fire gyteklare regnbueaurer ved uttaksfiske i Oselva i perioden 29. mars-6. april 2024. Det har vært flere oppslag i media og sosiale medier om fangster av regnbueaure i Bergensregionen gjennom sen vinteren og våren 2024, noe som tilsier at det har vært en del fisk rømt fisk i sjøen i løpet vinteren og våren. Overvåkingen tilsier at rømt regnbueaure også har vandret opp i elvene for å gyte den påfølgende våren etter rømmingen, men omfanget synes å være forholdsvis begrenset ut ifra mengden regnbueaure som rømte i regionen og mengdene som ble registrert i enkelte elver (Oselva) gjennom høsten 2023. Det er imidlertid mulig at det har vandret opp noe fisk som har oppholdt seg i vassdraget over kortere tid, og som dermed ikke har blitt fanget opp av overvåkingen. Vi forventer imidlertid at overvåkingen burde ha fanget opp gytefisk av regnbue av større mengder eller som har oppholdt seg i vassdragene over lengre tid.

Observasjoner av gyteklar hunnfisk som viste tegn til gyteatferd strekte seg fra slutten av mars (Helleåni) til slutten av mai (Daleelva). Regnbueaure er en vårgyter, men det er forholdsvis lite kunnskap om hvor og når rømt regnbue vandrer opp i elvene og gyter i Norske vassdrag. Observasjonene her tilsier at gyteperioden strekker seg over minst to måneder. Det er mulig at gyteatferd og muligheten til å gyte i dette tilfellet var påvirket av at det kun var hunnfisk som ble observert på de aktuelle lokalitetene, og at det ikke synes å ha vært hannfisk til stede her til å fullbyrde gytingen. Dette er imidlertid erfaringer som er nyttig i forbindelse med fremtidig oppfølging av rømt regnbueaure.